

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39.

Fylke: Oppland

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Sjøvik

Emne: Høgtidsmat ved familie-
fester.

Bygdelag: -

Oppskr. av: Edward Grimstad
(adresse): Lillehammer

Gard: Grimstad

G.nr. 42 Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Både - og

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- A. Spm. 1. Her har det vore vanleg at dei gjekk med
kari singemat
- " 2. Ofteast gjekk konene kvar for seg, stundom
kunne eit par vere i lag.
- " 3. Stundom kunne dei avtale om dette. Som
nåi gammlekona og yngkona på ein gard gjekk
da hadde det at dei hadde kvar sett.
- " 4. 2-3 dagar etter fødselen kunne dei mosaste
koma.
- " 5. Dei gjekk med kari singemat berre ein gong.
- " 6. For var det helst rømgraüt, og noko
kurrmat, som av lettes, rømbrød, skrivar-
brød.
- " 7. Jfr. som 5.
- " 8. Graütum skulle vera i smakar, ein slasting.
- " 9. All mat, graütum med, var kalla
kari singemat. eller singemat.
- " 10. Alltid kona. Det ville vera stusleg
vornad om nokon annan kom.
- " 11. Mannen kunne nok vera med. Det skulle
vera såpass høgtid med det at han
tok beste skjussen og høyrde sjøl.
- " 12. Det var slas frakking, og kari singemat
og mannen fekk av sendinge dei kom med

Græuten var framsett, og var mora appe
 all etter fødselen, var ho med ved
 bordet. Ho skulle ta av græuten fyrst.
 Låg ho ennå, skulle ho ha smakt
 på græuten før den kom på bordet.
 Var mammen med og køyde, var det
 skikk at det skulle skjenkest dram,
 så dei med skåling kunne sprøkje
 foreldra til åykke med den nyfødde.
 Vi kjenner ingen skilnad om det
 var gut eller jente. Men det kunne
 nok vera større tryggtid t. d. når
 ein gardsgut kom til verda.

Spør/14. Det var alltid traktering når dei
 kom med leas sungenat, så noko
 særskilt måltid reinere var utgjent.

• 15. Dei gjekk nok til ågifle og.

• 16. Græut er nok det likeste
 ennå. Men søtsuppe var
 bruka jamte med græut så tidleg
 som 60-70 år sia. T. d. når to
 var i lag, kunne den eine ha
 græut, og den andre søtsuppe.
 Ein kan vel seia at for 40-50
 år sia tok til å ha med kaker.
 Blomar er så å seia utgjent her.
 Det kan einast vera at nokon
 som ikkje har råd med å ga
 gjøl, kan sende blommar, såis til
 dei som fodes på gjølet.

17. Fkkje gaver i dette høve, Det
 venta dei med til barslet.

18. Same for.

19-20. Det var stort lag ved dåpshestia

- Apr. 19-20. Laget koster karsøl, og fadvane og nore skydfolk er med. Var t.d. kona fadder, men ikkje mauren, var han med likevel.
- 21. Til karsølet var gjestene med seg sending som til til auna lag. Det skal vera graut i unkar og "sending", d. e. kaker i ei sending "Korg". Slik var det for. Nå har det vorte svært til skikk med kjøpe eller heimelaga Klengler eller blautkaker.
- 22. Det har ikkje vore nokon skikk med det her.
- 23. Skikken med karsøl held seg på lag som for. Berre det er ønske at det gjeve seg med færradvane. Før skulle det alltid vera 6, for kvinner og for karer.

B. Fødselsdag.

- Apr. 24. Det har ikkje vore vanleg med fast høgtidning og fødselsdager for. Det var berre vid reistille tilfelle at det vart hugsa på det. Nå er det vorte meir og meir til at folk hugsa på denne dagen, både for barn og voksne.
- 25. I somme grender har det vorte fast skikk å høgtide dagen når ein ein runder eit 10-år eller 5-år.
- 26. Dei gjer det slik at nokon går rundt (med liste) og samler inn pengar til gjeve. Dette får vedkomende

S. H.

Jpm. 26-27 som har laget, greie på, og
ordne seg til å få i mål gjælene
Fingru bli best, men folk innfimm
seg i ledene, og gnykjes til lykke.
Det vil gjerne bli hog demning ved
slike høe. (Skikken er nok kome
med heimkomne amerikauarar).

28. Ein kjemmer ikkje til nokon
særskilt matrett fødselsdagur
i eldre tider.

29. Nå er det kaffe, gjollade, kringle
klaukake, og er det rundt åi med
stor fest er det drikkevarer med
alkohol, der slekt går au. Stundom
kan ungdommen ha spelmann med
så det bli dans.

C. Konfirmasjon.

Jpm. 30. Vi kjemmer ikkje til at det
var nokor høgtid ved konfirmasjon
i eldre tider.

31. Nå er det vore vanleg å ha
konfirmasjonslag. Det er kome i
bruk dei siste 20-25 åra, ein og
annan kunde gong hjå somme folk
noko lenger sia.

32. Du led inn greudes folk og nore
skyldfolk. Stær det, kan du lee
lovaren.

33. Det er ikkje sendingar med mat
til slike lag, som til karvøl o. l.
Men det kan gå au å ha med
kringle eller klaukake.

34. Gaver til konfirmasjon har vore vore
og mest er det aa helsingar og telegram.

8307

Emne 39.

55
Spm. 35. Det er ukjent at det skal vera
fartrette rekke med slike høve.

Noko som har vore oi
vanleg dei 2-3 siste åra, er
at Konfirmantene takkar i lokal-
blad "for, gaver og telegram", "til
alle som hugsa meg på Konfirmasjonsdagen".
Det har vore skrive mot dette i bladet,
men det ser ikkje ut til å hjelpe.

D. Bryllup.

Spm. 35. Det var noko halde festarøl,
og da var foreldra til dei to
med og gjorde visse avtaler,
millom anna om bryllaupet.
Nå er det slik at dei kjem saman
ei helg, festarølet og foreldra, og
stundom venes til dei to, og så telte
Lærdøvinga med. Etterpå kjem det
gjørne i lokalbladet.

36. Det fyrste folk fekk når dei kom til
bryllaup garden, var ved eit lite bord
innanfor dora, der det vart skjunkt
dram. Berømning til karane og vin til
kvinnfolka. Alltid drammen fekk dei
"lite li". Det var i gamle dagar
"avlekket, skrylles og rumbøyd".
Når gong dei var til bord, var når
dei kom frå kyrkja. Det var største fest-
mållid. Det var på dike langbord
som rakk frå vegg til vegg, gjæve
fleire slike når det var rom tre del,
i fleire stugar. Midt elles bordet
var det all slakkar med rumbøyd
og skrylles og fitt flabøyd. Når

alle var komne til bods, var det bove
inn varme rømgrautur i emkarar.

5 a tok ^{lesed. som avlaffer, røynbrød, skivarbrød} ^{nekkis graut emkarane og sette fram kjøtsodd med} ^{Krümmeri.}

Til grautur åt dei eit eller anna slag
Kjøtsodd. Mele rett var kjøt og fleisk, fersket, for
pølse kom i bruk var det Krümmer he
Kjøtmalin. Sinare var det potetes. Til
Kjøtmalin var det mjåkkbrød (det som
andre stader heites lefe). De var andt
ræudt i Kaumer.

Ut over holden stod det ail i Kaumer
som folk drakk av, og med oia sto
stakkar med småbrød som folk
kunne forsyne seg av.

Andre bryllaupdagur fekk dei brura-
skjaken. Det var brura som skjenkte
nåi folk kom til gards att. Det
var brennevinn til karane og vin til
kvinnene, og allat "leiteti".

Dei gjestene som lig på bryllaupgarden
fekk eit mællid for dei andre kom.
det var de kaldt graut, kaldt kjøt og
flesk og same brodet som dagur
for. Smør og ost var framsett.

Nåi alle gjestene var komne til bryllaups-
garden att, var det eit liknande
mællid som dagur for. Nåi var
det stundom Koka rømgraut på
bryllaupgarden, eller dei frå næraste
gardom kom med varm graut.

Omfram rømgraut kunne det vera
gryngraut med korner og tükke i
og Kanel vaa på. Eller det kunne
vera ei blanding av dei slag graut.

Det kalla dei gryn rømgraut

Spør. 38. Noko lenge sia, 80-100 år - hadde dei denne dagen skindom såingraut. Det var mjølk i'rap- kaka så ho var flakk og brøn, med lite mjøl i, så han var slivare. Det var folk frå granda som kom med denne. Dei kunne gjerne haat ruingraut dagen før. Det hadde at laugfarande gjester hadde med seg rømme, som dei fikk kake graut av på den garden dei lag. Så dei kunne vera varm graut dei åg.

Eller grautin kom det søtsuppe med posiner i. Neste rett var hulfisk med hardt smør og mjølkbrød.

Denne kvelden var det som fyrste kvelden sett fram ølkanner og småbrød for dei som bringde det.

Tredje dagen var det mat på lag som andre dagen, men mii etter som det hadde. Det var gjerne att mjølk graut som dei vorde opp att. Likedan kjøt og fleik

Spør 39. Norasti grannar og skyldfolk tok på seg sleikjing: dei gjekk til byllaupsgarden og fekk av det fine mjølet som var tillaga særskilt til laget, og så tilde dei sjolve det som skulle til av rømme, feitt, sukker o.s. og kaka rømbrød, stekte avletter og skruvbrød og bar til gjestebodsgarden eit par

S. 8
dagar for laget skulle stå, ^{eller dagen for} t. Somme
kunne ha frå skatut kjøtt eller fluk
og seude. Det kunne vera langfarande
gjester som hadde med seg myslakte eller
eldre kjøtt og fluk i stam for anna
sending. Men det er ikkje kjent at
det skulle vera særskild sending frå
makon av gjerdene.

Exm. 40. Emoret som var framsett var pynta i
særskilt utskavne fanner.

41. Det er ikkje kjent i vår tid at bodsmannen
samla inn kjøtt, når han for rånst
og laud inn til kyrllauget. Men somme
utsegner tyder på at det var gjort
før.

42. Det dei kom med seg gjerdelagsdagen,
er kalla sending. Benning er og kjent.

43. Stikkjunga kunne kom som helet frå gardun
beira fram, men det laud vera eit vakkert men-
neske.

44. Den eller dei som kom med stikkjunga
skulle ha bakking. Når det var dagen for
gjerdelaget, var alt i orden dei, så det gjekk
an å ha folk til bods. Det er ikkje kjent
noko nemning på dette.

45. Dette er ukjent.

46. Bodsmannen bad særskilt somme til
å hjelpe til i laget. Stilla var kalla
fyringangfolk. Ei av dei myndelagaste
kjeringane skulle ta i mot folket og
sendingane når dei kom. Ho tok seg
da merke på kven dei ymre sendingene
var frå, og når folk for frå laget,
kunne det vera lagt samt av gjerdelags-
malen i emker eller korg.

Spn. 47. Det er slut med å ha bryllaup fleire dagar. Det kan einast vere att dei leid at dei næraste til andre dagen. Det vart slut med lange bryllaup 40-50 år sia. Det gjer least like om senn.

" 48. Her i leygda er det ikkje vorte halde bryllaup på halill, små. Dei har det på garden, og det er stor fest den eine dagen.

" 49. Det blir oftere og oftere at dei to som skal gifte seg, reiser til leym og let seg vige. Eller dei reiser berre til skriveren og let seg vige. Stundom held dei ut like lag etterpå for sine næraste.

" 50. Det blir ikkje gjve bryllaupsgaver i slike tilfelle

" 51. Det er svært sjelden det blir halde nokon fest på årsdagen for bryllaupet. Heller ikkje ved kande tid. Det kan ein sjelden gang vere nokon som held sylo- eller gull-bryllaup, men slekt røkje vanleg.

E. Gravøl.

Spn 52. Det var faste bedargrunder i leygda. Dei folk som ledde der skulle bli bedne. Dertil skyefolk leide til den døde og til dei som sto for laget. Dei sude ut ein bodsmann, som ledd inni.

" 52.7. Eit skikkeleg gravøl skulle stå i tre-54 dagar. Folk fekk eit litt måltid straks dei kom til gravølet. Det var kurrmat, smør, ost, alle slag brød, og heimbyggja ol. Elles dei kom alt frå kyrkja, var det stort måltid, same slag som fyrste

s. 10
Dag med eit bygllaup: Rumgraut i smakar,
småbrød abbåt, kjøtsodd med krummei,
kjøt og fleisk og mjuktbrød. Så var det
seinare Kaffe og kake.

Andre dagen: fyrste måltid var oppaltvermt
rumgraut (eller gremgraut) og tinnmat til.
andre måltid, det største, nye grautar,
så plukketeik (småhakka kjøt og fleisk, resten
frå fyrste dagen gjerd med rumgrautsfyll, potete)
Mjukbrød abbåt, tredje måltid var
søtsuppe og kulfisk med smør (fast)
og mjuktbrød.

Tredje dagen: mat som var alt
frå dei fyrste dagane.

Maten var sett på langbord, som rakk frå
vegg til vegg. Det var gjerne eit eller
to slike langbord på gardom. Elles
var det vanleg å lene.

Jan 55 Mai det var dei normale faste rettene,
uansett det ikkje sporsmil om mat som
ikkje kunne nyttast.

n 56. Ukjent her.

n 57. Alltid gravøl i heimen til den døde.

n 58. Skilting (som nemnt under Bygllaup)
sende dei til gravdalsgarden dagen før.
Gravdalsdagen har dei med seg graut
og sending i koster. Det vart på lag likedag
som ved bygllaup.

n 59. Ukjent.

n 60. Dei som kom med sendinger dagen før, fekk
soaklering, ellers var det ol og 'kili'. seinare
Kaffe og kaker.

n 61. Ukjent her.

n 62. Frå brudegus gravøl vart det iindags,
og dei næraste allbetne til neste dag.

Spm. 62. Du gjekk du over til å seia frå at gjertene ikkje skulle leira med seg sunding. Og la Tek du dit å lysa ut om gravferda i lokalblad.

Freidags gravøl får du Kaffe og Kaker når du kjem til gards.

Når du kjem alt frå kyrkja er det stort måltid, og det er grønt, om det er frøisagt at det ikkje skal vera sunding. Dei som er heime, eller som kjem etter lysing i blad, vil ikkje gå med på at du skal komatompent.

I staden får kjøtt og fisk er det ora fisk og stikk med stikk som høyrer til, og til slut dessert. Seinnar om kvelden Kaffe og alle slag Kaker.

Det har vore den reine overflod av blaut Kaker, som det har vorte att så mykje av at folket har ikkje vinst kva du skulle gjera med det.

• 63. Det er nok somme som leggjer ol heime til lag enna, om ikkje av mals. Og det er ikkje uvanleg at du har leide heimlegggje og kjøpt ol, vorterol til du som vil ha det, pils eller bayr til du som vil ha det.

• 64. Det er nok rett at du gamle former heldt seg lenger med gravøl ena med andre lag.

• 65-66. Sjå svar til 62 og 63.

• 67. Det høyrer ikkje i denne leygda, for det fins ikkje eit slikt hallet midt i leygda som kan ta på seg slikt tilstelling.

Spm. 68. Skriftleg innbeding har ikkje
vare berre til gravol her.

" 69. Innour om dødsfall i blad
tak vel til rundt 1920.